

LA FESTA SANT ROC I ELS MACIPS, A ARENYS DE MAR

Jordi Bilbeny

Cada 16 d'agost, dia de Sant Roc, Arenys de Mar es desvetlla amb el crit dels macips. Sobre les nou del matí diverses colles de joves comencen a recórrer els carrers de la vila, passant casa per casa, despertant els veïns amb el crit de "Sant Roc!" o "Sant Roc gloriós!", mentre els ruixen amb una almorratxa plena d'aigua i colònia i brots d'alfàbrega.

Els meus primers records són els d'aquests macips ruixant-me al llit de casa o amagat darrera algun moble. Quan vaig tenir setze anys em van demanar si m'hi volia ajuntar, amb tres o quatre amics de la mateixa edat perquè, precisament aquell any, no hi havia quasi ningú per fer-ho. Eren uns quants pares de família, algun dels seus fills i els que, aquell any, ens estrenàvem per primer cop. Tinc la sensació que aquell devia ser un intent desesperat perquè la tradició dels macips no es morís. I va donar resultat, ja que al cap d'un parell anys, nosaltres ja hi havíem fet entrar més amics i, amb la tornada o incorporació més grans, la festa, amb aquest bon gruix de macips, va tornar prendre un to festiu engrescador.

A les vuit ens trobàvem al Seràfics, un centre cultural actiu. Havíem de portar una camisa blanca i unes espadnyes de vetes. Els pantalons blancs, la faixa vermella, els picarols i l'almorratxa eren a càrrec de la Confraria de Sant Roc. Ens deien que el significat de la festa era un "vot de vila": un deute que arenyencs tenien amb Sant Roc, perquè els havia deslliurat d'una pesta, anys enrera. Llavors, com a agraïment, havíem de passar a ruixar la gent, com a senyal de benedicció i purificació. També ens deien que no havíem de donar gaires explicacions a ningú. Que un cop ens obrissin el pis o la casa, podíem entrar-hi lliurement, anar a les habitacions directament, sense demanar permís, o a la cuina, i obrir la nevera si ens venia de grat. I que si algú s'empipava, només havíem de respondre que això era una tradició local i sempre s'havia fet així. Mentre ens vestíem, els macips més grans organitzaven la festa. Ens deixaven als més joves que féssim dos o tres grups de sis, vuit o deu macips, i ells, en feien un o dos més, depenent del nombre de nois. I llavors distribuïen les zones d'Arenys. Ens deien que ells es quedarien les millors –segons el seu criteri–, perquè eren més grans i que, quan nosaltres tinguéssim la seva edat, ja tindríem temps per triar. Les millors zones no consistien en espais amb gran vistes o d'una gran pau. Les millors zones eren aquelles on hi havia càmpings, hotels, hostals i albergs. Sembla que la presència d'estrangeres era més estimulante que la dels amics i coneguts de tota la vida. De fet, a mesura que m'he anat fent

gran, i me n'he anat fent una opinió, amb lectures diverses sobre temes semblants al que ara m'ocupa, he anat veient aquesta festivitat més lligada a una mena de ritual juvenil d'iniciació, de festivitat de l'amor, més que no pas dedicada a estalviar-nos una eventual pesta futura. La majoria de nosaltres, complíem estrictament el vot de vila i anàvem de casa en casa ruixant els veïns, amics i coneguts, religiosament. Però el to festiu canviava quan entràvem en una casa on hi havia noies de la nostra edat o de la nostra corda. Llavors, tot canviava. Teníem llicència per despertar-les, en el cas que dormissin. Anàvem directes a la seva habitació i les començàvem a ruixar de dalt a baix. En alguns casos, alguna mossa –donat que era agost i el calor molt forta–, dormia sense brusa o sense roba. I no paràvem de mullar-la fins que els llençols transparentaven totes les formes del cos. En un altre cas concret que recordo, que unes noies no ens van voler obrir la porta, vam trucar a la de la veïna, vam entrar a casa seva, vam anar al terrat i des d'aquest terrat vam passar al terrat de les noies i, així, pel terrat i pel balcó, hi vam poder entrar i ruixar-les davant el seu estorament i els crits de desaprovació. Però, nosaltres, havíem de complir la tradició.

Personalment, i ara ho dic amb una certa recança, mai no vaig fer res més que no fos ruixar amb l'aigua i colònia de l'almorratxa. Però sé d'altres companys, una mica més grans o més desenvolupats que jo, que aquells primers contactes matiners amb noies, van servir, a la tarda per fer-los més fàcil la tornada. I en algun cas, poder fer plegats la migdiada. Per això deia que la festa de Sant Roc, tenia alguna cosa de festa arcaica de l'amor, vernissada de santedat i devoció, que caldria estudiar amb més deteniment. Ho indicaria la data: l'endemà mateix del dia de la Mare de Déu d'Agost, una de les grans festes de l'amor sacramentat de l'estiu. Però també ho indicarien els picarols, coneguts de tothom com a ornaments propiciatoris de la sexualitat. I encara hi hauria una nova evidència. La tarda del mateix dia de Sant Roc, es balla en un lloc públic la Dansa d'Arenys, una ball que rememora un casament sagrat entre un nuvi i una núvia. No sé, exactament, quin significat tindrien les noies que acompanyen els macips en tot aquest assumpte amorós. Fins avui dia –aquest any no sé què passarà– les noies que participaven a la festa, ho han fet com a captadores. És a dir, com a simples recol·lectores de l'almoina popular. Nosaltres també recollíem diners i els posàvem a la barretina. Però no era ben bé el nostre paper. Vull dir amb això, que és possible que, antigament, el paper d'aquestes noies fos més actiu. Que tal vegada es tractés d'una confraria diferenciada, com passa encara en societats africanes, en què les noies celebren les seves festes amb noies i els nois amb els noies.

Sigui com sigui, el que sí que em sembla evident es que es tracta d'un antic ritual d'iniciació juvenil. No sé si realment era fruit d'una tradició o una simple invenció dels macips més vells i solters, però el cert és que, una de les normes sagrades dels macips és que només podies ser-ne si eres solter. Si et casaves, ja no podies tornar-ne a fer. La qual cosa, de retop, reforça novament, la gravitació d'aquesta festa sobre un eix arcaic de sexualitat.

A la tarda, els macips havíem de fer acte de presència a la missa del dia i d'acompanyar la Dansa d'Arenys. I en acabar la dansa, la festa es donava també per acabada.

Jordi Bilbeny
Agost de 2005

